

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026-YIL
IYUN/6-SON, I-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari

08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afrovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA KORPORATIV MENEJMENTNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI VA STRATEGIK AHAMIYATI.....	14
Xabibullayev Dadajon Ro‘ziboyevich	
GREEN ECONOMY TRANSITION AND INVESTMENT CHALLENGES IN DEVELOPING COUNTRIES	20
Ismoilov Sulaymon Axmadjon o‘g‘li	
O‘ZBEKISTONDA YASHIL SOLIQQA TORTISH TIZIMINI MUAMMOLAR, YECHIM VA IMKONIYATLARI ASOSIDA JORIY ETISH.....	24
Abdumannobova Gulnoz Akmaljon qizi	
O‘ZBEKISTONDA IJTIMOY TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIALASHTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH VA INVESTITSYAVIY JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI	30
Nosirova Kamola Alimovna	
RAQAMLI IQTISODIYOTDA TELEKOMMUNIKATSIYA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION MODELLARI VA ULARNING SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH	39
Xazratov Abror Panjiyevich	
MINTAQA SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY O‘SISHGA TA‘SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	44
Astanayev Kulmaxammat Sanayevich	
TIJORAT BANKLARIDA INNOVATSION DEPOZIT XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA UNING BANK RESURS BAZASIGA TA‘SIRI.....	51
Ro‘zimurodov Olim, Normamatov Ruslanbek Shamsiddin o‘g‘li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SUG‘URTA EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISHNING TASHKILY-IQTISODIY ASOSLARI.....	57
Xalikulova Gulzada Tadjimuratovna, Kodirova Samira Kamol qizi	
MEHNAT SHARTNOMASI ASOSIDA FAOLIYAT YURITUVCHI QO‘RIQLASH DEPARTAMENTI TIZIMIDAGI IDORAVIY HARBIYLASHTIRILGAN QO‘RIQLASH VA IDORAVIY QOROVULLIK BO‘LINMALARI ISHCHI-XIZMATCHILARIGA DAVLAT IJTIMOY SUG‘URTASINI TATBIQ ETISHNING HUQUQIY-IQTISODIY JIHATLARI	64
Salimbayev Mirsohibjon Mirsodiq o‘g‘li	
ТЕОРИЯ ОРГАНИЗАЦИИ ИСЛАМСКОГО СТРАХОВАНИЯ И ЕГО СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ НА ПРИМЕРЕ БЛИЖНЕВОСТОЧНЫХ СТРАН.....	70
Гаффоров Шухрат Насриевич	
IJTIMOY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA MADANIY TURIZM SOHASIDAGI SUBYEKTLAR TA‘SIRINI BAHOLASH USULLARI.....	77
Shohruzbek Ruziyev	
“YASHIL IQTISODIYOT”GA O‘TISH SIYOSATINING DASTAKLARI.....	84
Inatullayeva Intizor Jamshid qizi, Uchqun Yunusovich O‘roqov	
RAQAMLI MEDIA BOZORI SHAROITIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI KORXONALARIDA DAROMAD MANBALARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHNING IQTISODIY USTUVOR YO‘NALISHLARI.....	87
Sharipova Shahlo Istamovna	
TIJORAT BANKLARINING AHOLINING HUDUDIY XARID QOBILIYATIGA YO‘NALTIRILGAN KREDIT SIYOSATINI TASHKIL ETISH TIZIMI	92
Tursunov Bekmuxammad Omonovich, Qarshiyev O‘ktam G‘aybullo o‘g‘li	
INVESTITSYALAR BUXGALTERIYA HISOBİ OBYEKTI SIFATIDA.....	99
I.Boymurodov	
TA‘LIM MUASSASALARIDA SAMARALI MENEJMENT MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH.....	103
Makhmudov Sunnatjon Abdujabbor o‘g‘li, Ashurova Jasmina Jo‘ra qizi	
O‘ZBEKISTONDA SOG‘LIQNI SAQLASH TIZIMINI MOLIALASHTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI VA BUDJET XARAJATLARI DINAMIKASI	110
Sarsenbaev Baxitjan, Toremuratova Indira, Xayirbaeva Balzira	

TASHQI SAVDO FAOLIYATINI SOLIQQA TORTISH AMALIYOTINING FISKAL VA INSTITUTSIONAL TAHLILI	115
Almuradov Ne'mat Abdullayevich	
SIRKULYAR IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH IQTISODIY MEXANIZMLARINI ISLOH QILISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	123
Kuzieva Nargiza Ramazanovna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA DAVLAT MULKINI BOSHQARISH VA XUSUSIYLASHTIRISHNING ZAMONAVIY TAMOYILLARI.....	130
Musurmonqulov Muhammad Ural o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ISHLAB CHIQRISH TARMOQLARIDA SANOAT 4.0 MODELIDAN FOYDALANISH AMALIYOTI TAHLILI.....	136
Komilova Dilafruz Rustam qizi	
"O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AJNING SINGULYAR VA AMALIY IQTISODIYOTNING INTEGRATSION MEXANIZMI ASOSIDA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	141
Bobojonova Zarnigor Shokirovna	
EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA INVESTITSİYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	149
Axmedov Umidjon	
NMSH TURIDAGI RELELARNING TEXNIK TAVSIFLARINI TEKSHIRISH UCHUN STEND ISHLAB CHIQISH.	156
Raxmonov Bobomurod, Qodirov Azamat, Yusupova Shirin, Mirzaraxmedov Zafar	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ВЛИЯНИЯ КЛАСТЕРОВ ИНДУСТРИИ РАЗВЛЕЧЕНИЙ НА РЕГИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ (ЗАНЯТОСТЬ, ДОХОДЫ, ТУРИСТИЧЕСКИЙ ПОТОК, НАЛОГОВЫЕ ПОСТУПЛЕНИЯ): КРИТЕРИИ И МЕТОДЫ ОЦЕНКИ	163
Султонмуродов Мирзо-Улугбек Мукумжон углы	
ИННОВАЦИОННЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ЦЕНТРАХ: ПРИМЕНЕНИЕ AI-ИНСТРУМЕНТОВ ДЛЯ ЭФФЕКТИВНОГО ФОРМИРОВАНИЯ УЧЕБНЫХ ГРУПП.....	170
Джамолова Хилола Исматиллаевна, Алимова Машхура Тоирхоновна	
XIZMATLAR SOHASIDA KICHIK BIZNES KORXONALARINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASHNING MUHIM YO'NALISHLARI	175
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARINING RIVOJLANISH STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	181
Raxmanov Zafar Yashinovich	
КРЕАТИВНЫЙ ТУРИЗМ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ РЕМЕСЕЛ В УЗБЕКИСТАНЕ	187
Хушназарова Махзуна Гуламджановна	
MADANIY MEROS OBYEKTLARINING XALQARO TURIZM OQIMLARIGA TA'SIRI: GLOBAL TENDENSIYALAR VA MINTAQAVIY TAHLIL	193
Qilichov Muhridin Husniddin o'g'li	
ФОРМИРОВАНИЕ И НАКОПЛЕНИЕ ПЕРВЫХ МЕДИЦИНСКИХ ЗНАНИЙ	200
Рахматуллаева Фотима Султонмуродовна	
SAVDO KORXONALARIDA SEGMENTLARNI HISOB OBYEKTI SIFATIDA TASNIFLASHNING USLUBIY ASOSLARI	206
Bobomuradova Sarvinoz Ziyadullayevna	
SAVDO KORXONALARIDA SEGMENTLARNI HISOB OBYEKTI SIFATIDA TASNIFLASHNING USLUBIY ASOSLARI	206
Bobomuradova Sarvinoz Ziyadullayevna	
ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ НИТРООКСИДИРОВАНИЯ НА СТРУКТУРУ И ЭКСПЛУАТАЦИОННЫЕ СВОЙСТВА КОНСТРУКЦИОННЫХ СТАЛЕЙ	212
Бойназаров Урол Равшанович	

SANOAT ISHLAB CHIQRISHI VA IQTISODIY O'SISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TA'SIRI	219
Pardayev Orifjon Charshamiyevich	
IQTISODIYOT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHDA FISKAL INSTRUMENTLAR SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING AMALIY JIHATLARI	224
Mardonov Kamoliddin Karamiddinovich	
RAQAMLI TAFOVUT (DIGITAL DIVIDE) VA UNING QISHLOQ HUDUDLARIDA ISHSIZLIK DARAJASIGA TA'SIRI (ISH KUCHI VA KAPITAL HAQIDAGI IQTISODIY NAZARIYA DOIRASIDA).....	230
O'rozaliyev Elyor Shuxrat o'g'li	
THE ESSENCE AND PLACE OF LOGISTICS IN THE SYSTEM OF THE NEW MARKET ECONOMY OF UZBEKISTAN	236
Musayeva Shoira Azimovna	
MODDIY ZAHIRALAR HISOBI VA XARAJATLAR TAHLILINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	241
Soibbekov Abdulvosit, Teshaboyev Xushnud	
AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O'RNI.....	247
Amonov Muhsin Erkinovich	
SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING RISKLARNI ANIQLASH VA BAHOLASHDAGI O'RNI.....	251
Sirojev Nurbek G'ulomiddin o'g'li	
PARRANDACHILIK SOHASINING ZARURATI, O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	255
Hayitnazarova Holida Bekmurzayevna	
AHOLI TURMUSH TARZINI YAXSHILASHDA KO'P QAVATLI TURAR JOY MAJMUALARI JOYLASHUVINING EKONOMETRIK MODELLARI: JAHON TAJRIBASI	265
Farmonov Bobur Davronovich	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA PUL OQIMLARI HISOBI VA AUDITINING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI: ELEKTR ENERGETIKASI TARMOG'INING O'ZIGA XOS JIHATLARI.....	277
Djurayev Davlat Djonibekovich	
HUDUDLARDA XIZMATLAR SOHASINING ZAMONAVIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	281
Abikayumov Bekzod Turdiniyozovich	
ZAMONAVIY UY-JOY FONDI BOSHQARUVIGA YO'NALTIRILGAN KADRLAR TAYYORLASH TIZIMINI TASHKIL ETISH STRATEGIYASI	285
Berdiyeva Dilfuza Axatovna	
УПРАВЛЕНИЕ КРЕДИТНЫМ РИСКОМ В СИСТЕМЕ РОЗНИЧНОГО БАНКОВСКОГО КРЕДИТОВАНИЯ.. ..	290
Базарова Нигопа	
KIMYO SANOATI KORXONALARINING RAQAMLI SALOHİYATINI BAHOLASH USULLARI.....	297
Odinayev Nuriddin Ramozon o'g'li	
MAHSULOT SIFATINI BOSHQARISHNING XALQARO ISO STANDARTLARI TIZIMINING XUSUSIYATLARI	301
Atakulov Askad Raimkulovich	
MADANIY MEROS OBYEKTLARINING XALQARO TURIZM OQIMLARIGA TA'SIRI: GLOBAL TENDENSIYALAR VA MINTAQAVIY TAHLIL	308
Qilichov Muhridin Husniddin o'g'li	
MENEJMENTDA XULQ-ATVOR IQTISODIYOTI TAMOIYLLARINI QO'LLASH VA UNING XODIMLAR FAOLIYATIGA TA'SIRI.....	316
Axmadov Shukurbek Farruxovich, Urinov Bobur Nasilloevich	
O'ZBEKISTONDA E-TIJORAT SUBYEKTLARINI SOLIQQA TORTISH: 2026-YIL ISLOHOTLARI TAHLILI VA SAMARADORLIGI.....	322
Aripova Aziza Alisherovna, Raximova Shaxlo Rajapboevna	
YER VA SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	326
Xudoyberdiyev Diyorbek Norqobil o'g'li	

AXBOROT-KUTUBXONA MARKAZLARI FAOLIYATIDA MARKETING TEXNOLOGIYALARINING RIVOJLANISHI: NAZARIY MODEL DAN AMALIYOT TAHLILIGA	331
Grebenyuk Martin Valentinovich	
INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARUV HISOBI ASOSIDA OMILLARGA ASOSLANGAN BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	335
Xushvaqтова Nozanin Nurbek qizi	
O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI TO‘LOV TIZIMLARINING RIVOJLANISHI VA BANK SEKTORIGA TA’SIRI: 2015–2025 YILLAR EMPIRIK TAHLILI.....	342
Safarova Gulruh Akmal qizi, Maqsudov Bunyod Abdusamat o‘g‘li	
TAQSIMLASH TARMOQLARIDAGI TRANSFORMATORLAR ISHONCHLILIGINI OSHIRISH VA XIZMAT MUDDATINI UZAYTIRISHDA AVTOMATLASHTIRILGAN MONITORING TIZIMLARINING O‘RNI	348
Toirov O.Z., Sh.N. Xudoberdiyev	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ В УЗБЕКИСТАНЕ: ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ЭФФЕКТЫ И РИСКИ ЦИФРОВОГО ИСКЛЮЧЕНИЯ	353
Шоахмедов Шоҳрух Шорахимович	
QISHLOQ XO‘JALIGI SUBYEKTLARIDA ASOSIY VOSITALAR HISOBINI YURITISH XUSUSIYATLARI	358
Baxriyev Muxiddin Sheraliyevich, Hamroyeva Feruza Azizjon qizi	
TIJORAT BANKLARI ORQALI DAVLAT MAQSADLI DASTURLARINI MOLIALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI	362
Shodiyev Shuhrat Sunnat o‘g‘li	
TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSIYALARNING IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIRINI BAHOLASH: MDH DAVLATLARI PANEL MA‘LUMOTLARI ASOSIDA (2000–2021).....	367
Saydullayev Azamat Jo‘raqul o‘g‘li	
O‘ZBEKISTONDA IJTIMOY TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIALASHTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH VA INVESTITSIYAVIY JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI	377
Nasirova Kamola Alimovna	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQRUVCHI KORXONALARDA MARKETING AXBOROT TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI	386
Uzakova Umida Ruziyevna	
ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ КАК ОСНОВА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	392
Юлдашева С.Ш.	
TO‘QIMACHILIK KORXONALARIDA “YASHIL” INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO‘LLASH ASOSIDA RESURS SALOHİYATINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	397
I. Mahammadiyeva	
SAVDO KORXONALARINI BOSHQARUV TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISH SHART-SHAROITLARI ...	402
B. Sulaymonov	
PROBLEMS IN THE DEVELOPMENT OF DIGITAL BANKING SERVICES IN BANKS: TAXONOMY OF BARRIERS AND THEIR INTERDEPENDENCIES.....	408
Umurzoqova Adiba Ochilovna	
RAQAMLI VA YASHIL TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA OZIYQ-OVQAT SANOATI KORXONALARINI BOSHQARISHNING IQTISODIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	415
Muftaydinov Mansur Kiyomidinovich	
BOJXONA HUDUDIDA QAYTA ISHLASH REJIMIDA TOVARLAR HARAKATINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	422
Lutpullayev Shukrullo Kudratullayevich	

BOJXONA HUDUDIDA QAYTA ISHLASH REJIMIDA TOVARLAR HARAKATINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY IQTISODIY MEXANIZMLARI

Lutpullayev Shukrullo Kudratullayevich

Bojxona instituti, Bojxona nazorati kafedrası boshlig'i.

Email: Shukrullo1965@bk.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada bojxona hududida qayta ishlash rejimida tovarlar harakatini boshqarishning zamonaviy iqtisodiy mexanizmlari tahlil qilingan. Tovarlarning bojxona nazorati ostida qayta ishlanishi jarayonida iqtisodiy samaradorlikni oshirish, tashqi iqtisodiy faoliyat ishtirokchilari uchun qulay shart-sharoitlar yaratish hamda davlat manfaatlarini ta'minlash masalalari yoritilgan. Shuningdek, raqamli texnologiyalar, risklarni boshqarish tizimi, elektron deklaratsiyalash va monitoring vositalarining tovarlar harakatini nazorat qilishdagi ahamiyati ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari asosida bojxona hududida qayta ishlash rejimini takomillashtirish, logistika jarayonlarini optimallashtirish va eksport salohiyatini oshirishga qaratilgan taklif hamda tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Bojxona hududida qayta ishlash, bojxona rejimi, tovarlar harakati, iqtisodiy mexanizmlar, tashqi iqtisodiy faoliyat, raqamli bojxona, elektron deklaratsiyalash, risklarni boshqarish tizimi, logistika, bojxona nazorati, eksport salohiyati, iqtisodiy samaradorlik, monitoring, innovatsion texnologiyalar.

Abstract. This article examines modern economic mechanisms for managing the movement of goods under the customs procedure of inward processing within the customs territory. The study focuses on improving the economic efficiency of goods processing under customs control, creating favorable conditions for participants in foreign economic activities, and ensuring the protection of state interests. Particular attention is paid to the role of digital technologies, risk management systems, electronic declaration, and modern monitoring tools in controlling and regulating the movement of goods. Based on the analysis, recommendations are proposed to improve the inward processing customs procedure, optimize logistics processes, and enhance the country's export potential.

Keywords: inward processing within the customs territory, customs procedure, movement of goods, economic mechanisms, foreign economic activity, digital customs, electronic declaration, risk management system, logistics, customs control, export potential, economic efficiency, monitoring, innovative technologies.

Аннотация. В данной статье исследуются современные экономические механизмы управления движением товаров в таможенном режиме переработки на таможенной территории. Рассмотрены вопросы повышения экономической эффективности процессов переработки товаров под таможенным контролем, создания благоприятных условий для участников внешнеэкономической деятельности и обеспечения государственных интересов. Особое внимание уделено роли цифровых технологий, системы управления рисками, электронного декларирования и современных инструментов мониторинга в контроле и регулировании движения товаров. На основе проведенного анализа разработаны предложения и рекомендации, направленные на совершенствование таможенного режима переработки на таможенной территории, оптимизацию логистических процессов и повышение экспортного потенциала страны.

Ключевые слова: переработка на таможенной территории, таможенный режим, движение товаров, экономические механизмы, внешнеэкономическая деятельность, цифровая таможня, электронное декларирование, система управления рисками, логистика, таможенный контроль, экспортный потенциал, экономическая эффективность, мониторинг, инновационные технологии.

KIRISH

Bojxona hududida qayta ishlash rejimida tovarlar harakatini boshqarishning iqtisodiy mohiyati xalqaro mehnat taqsimoti, global qiymat yaratish zanjirlari va tashqi iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirishga qaratilgan iqtisodiy munosabatlar tizimi bilan belgilanadi. Ushbu bojxona rejimi xorijdan olib kirilgan xomashyo, materiallar, butlovchi qismlar va yarim tayyor mahsulotlarni mamlakat bojxona hududida qayta ishlash, qayta yig'ish, ta'mirlash yoki boshqa texnologik operatsiyalar orqali yangi iste'mol qiymati va qo'shilgan qiymatga ega

mahsulotlarga aylantirish imkoniyatini yaratadi.

Mazkur rejimning iqtisodiy ahamiyati shundaki, u ishlab chiqarish jarayonlariga xorijiy resurslarni jalb etish orqali milliy korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, eksport hajmini kengaytirish va mamlakatning tashqi savdo salohiyatini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, qayta ishlash operatsiyalari natijasida yaratilgan qo'shilgan qiymat milliy iqtisodiyotda daromadlar o'sishi, yangi ish o'rinlari yaratilishi hamda sanoat tarmoqlarining texnologik rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tovarlar harakatini boshqarish jarayoni esa moddiy, moliyaviy va axborot oqimlarining o'zaro muvofiqlashtirilgan holda tashkil etilishini talab qiladi. Bunda bojxona organlari, tashqi iqtisodiy faoliyat ishtirokchilari, logistika kompaniyalari va ishlab chiqaruvchi korxonalar o'rtasidagi munosabatlar muhim ahamiyat kasb etadi. Samarali boshqaruv tizimi tovarlarning bojxona hududiga olib kirilishi, qayta ishlanishi va belgilangan muddatlarda eksport qilinishi ustidan nazoratni ta'minlab, bojxona to'lovlari bo'yicha imtiyozlarning maqsadli qo'llanilishini kafolatlaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bojxona hududida qayta ishlash rejimida tovarlar harakatini boshqarish masalalari mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlarida keng yoritilgan. Mazkur sohani nazariy va amaliy jihatdan o'rganish, uning iqtisodiy samaradorligini baholashda bir qator ilmiy yondashuvlar mavjud.

Xalqaro miqyosda P. Krugman va M. Obstfeld o'zlarining fundamental tadqiqotlarida xalqaro iqtisodiy munosabatlar, xususan, tashqi savdoni bojxona orqali tartibga solishning milliy iqtisodiyotga ta'sirini tahlil qilganlar. Ularning fikricha, bojxona rejimlarini liberalizatsiya qilish va soddalashtirish global qiymat zanjirlariga integratsiyalashuvning asosiy omilidir. Shuningdek, D. Ivanovning ta'minot zanjirini boshqarish (Supply Chain Management) bo'yicha olib borgan tadqiqotlari qayta ishlash operatsiyalarida logistika va bojxona nazoratining o'zaro bog'liqligini ilmiy asoslab beradi. Muallif ta'kidlashicha, tovarlarning chegaralar orqali harakatidagi har qanday ma'muriy to'siqlar umumiy iqtisodiy samaradorlikni pasaytiradi.

O'zbekistonlik olimlardan O. Karimov bojxona tartibga solish mexanizmlari va tashqi iqtisodiy faoliyatni rivojlantirishning milliy xususiyatlarini tadqiq etgan. Uning ishlarida bojxona hududida qayta ishlash rejimining korxonalar aylanma mablag'larini tejash va mahsulot tannarxini pasaytirishdagi o'rni alohida qayd etilgan. A. Islomov esa bojxona tizimiga raqamli texnologiyalarni joriy etish masalalarini o'rganib, elektron deklaratsiyalash va risklarni boshqarish tizimining bojxona nazoratini samarali tashkil etishdagi ahamiyatini yoritib bergan.

Xalqaro tashkilotlar, xususan, UNESCAP tomonidan e'lon qilingan tadqiqotlarda savdoni yengillashtirish (Trade Facilitation) va qog'ozsiz savdo tizimlarini implementatsiya qilishning iqtisodiy natijalari tahlil qilingan. Bu manbalarda raqamli bojxona vositalarining transaksion xarajatlarni qisqartirishdagi o'rni amaliy misollar orqali ko'rsatib o'tilgan.

Yuqorida keltirilgan adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bojxona hududida qayta ishlash rejimida tovarlar harakatini boshqarishning zamonaviy iqtisodiy mexanizmlari doimiy takomillashib borishi va raqamlashtirilishi zarur. Biroq, mavjud ilmiy adabiyotlarda mazkur rejimning milliy ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish va eksport salohiyatini oshirishdagi o'rni yanada chuqurroq tahlil qilishni talab etadi. Ushbu maqola esa ushbu bo'shliqni to'ldirishga va zamonaviy talablar asosida boshqaruv mexanizmlarini optimallashtirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda bojxona hududida qayta ishlash rejimi doirasida tashkiliy-boshqaruv mexanizmlarini strategik takomillashtirishni o'rganish uchun kompleks ilmiy yondashuvlar va zamonaviy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi nazariy va amaliy tahlillarni uyg'unlashtirishga asoslangan bo'lib, quyidagi asosiy usullarni qamrab oladi:

Tizimli tahlil usuli orqali bojxona hududida qayta ishlash rejimi yaxlit ijtimoiy-iqtisodiy tizim sifatida ko'rib chiqildi. Ushbu yondashuv orqali uning tarkibiy elementlari — me'yoriy-huquqiy baza, institutsional tuzilma, axborot tizimlari va boshqaruv jarayonlari o'zaro bog'liq holda tahlil qilindi. Qiyosiy-huquqiy tahlil usuli qo'llanilib, milliy qonunchilik normalari xorijiy davlatlar tajribasi bilan solishtirildi. Bu orqali ilg'or amaliyotlarni aniqlash va ularni milliy tizimga moslashtirish imkoniyatlari baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Zamonaviy sharoitda mazkur jarayonlarni boshqarish raqamli iqtisodiyot tamoyillari asosida takomillashib bormoqda. Xususan, elektron deklaratsiyalash, avtomatlashtirilgan nazorat tizimlari, risklarni boshqarish mexanizmlari, tovarlarni identifikatsiya qilish va kuzatib borish texnologiyalari tovarlar harakatining shaffofligi

va tezkorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Bu esa o'z navbatida ma'muriy xarajatlarni qisqartirish, vaqt sarfini kamaytirish va tashqi iqtisodiy operatsiyalarning samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Shu nuqtayi nazardan, bojxona hududida qayta ishlash rejimida tovarlar harakatini boshqarish iqtisodiy resurslardan oqilona foydalanish, milliy ishlab chiqarishni global qiymat zanjirlariga integratsiya qilish va eksportga yo'naltirilgan sanoat rivojini qo'llab-quvvatlashning muhim iqtisodiy mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi. Uning samarali faoliyat yuritishi mamlakat investitsiyaviy jozibadorligini oshirish, tashqi savdo aylanmasini ko'paytirish va milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Institutsional-iqtisodiy yondashuv nuqtayi nazardan, mazkur rejim davlatning bojxona-tarif va notarif tartibga solish mexanizmlarini ishlab chiqarish va eksportni rag'batlantirish maqsadlari bilan uyg'unlashtiruvchi iqtisodiy instrument hisoblanadi. Bunda tovarlar harakatini boshqarish jarayoni nafaqat bojxona nazoratini amalga oshirish, balki ishlab chiqarish, logistika, moliyaviy oqimlar va axborot almashinuvini integratsiyalashtirish holda muvofiqlashtirishni ham nazarda tutadi.

Shu bois, bojxona hududida qayta ishlash rejimi iqtisodiy subyektlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni tartibga soluvchi institutsional muhitning muhim tarkibiy qismi sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu muhit huquqiy normalar, ma'muriy tartib-taomillar, iqtisodiy rag'batlar va nazorat mexanizmlari orqali tashqi iqtisodiy faoliyat ishtirokchilarining xatti-harakatlarini muvofiqlashtiradi hamda iqtisodiy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi.

Iqtisodiy nuqtayi nazardan qaraganda, mazkur rejim korxonalariga import qilinayotgan xomashyo va materiallar bo'yicha bojxona to'lovlarini shartli ravishda ozod qilish yoki kechiktirish imkoniyatini berish orqali aylanma mablag'lardan samarali foydalanish sharoitini yaratadi. Natijada ishlab chiqarish xarajatlari pasayadi, mahsulot tannarxi kamayadi va tashqi bozorlarda milliy mahsulotlarning raqobatbardoshligi ortadi. Bu esa eksport hajmini kengaytirish va mamlakatning valyuta tushumlarini ko'paytirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida tovarlar harakatini boshqarish samaradorligi raqamli texnologiyalarning joriy etilishi bilan bevosita bog'liqdir. Xususan, elektron bojxona tizimlari, avtomatlashtirilgan axborot platformalari, raqamli identifikatsiya vositalari va risklarni boshqarish tizimlari tovarlarning harakatini real vaqt rejimida kuzatish, ma'lumotlarni tezkor qayta ishlash va qaror qabul qilish sifatini oshirish imkonini beradi. Bu esa bojxona rasmiylashtiruv muddatlarini qisqartirish, inson omilini kamaytirish va korrupsiyaviy xavflarni pasaytirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, qayta ishlash rejimi doirasida tovarlar harakatini boshqarishning iqtisodiy samaradorligi logistika zanjirlarining uzluksizligi va ishonchiligidan ham bog'liq. Samarali logistika infratuzilmasi, transport kommunikatsiyalari va ombor xo'jaligi tizimlari tovarlarning o'z vaqtida yetkazib berilishini ta'minlab, ishlab chiqarish jarayonlaridagi kechikishlarni bartaraf etadi. Natijada qayta ishlash operatsiyalarining umumiy samaradorligi oshadi va global qiymat yaratish zanjirlarida milliy korxonalarining ishtiroki kengayadi.

Demak, bojxona hududida qayta ishlash rejimida tovarlar harakatini boshqarishning iqtisodiy mohiyati davlat, biznes va bozor institutlari manfaatlarining o'zaro uyg'unligini ta'minlash, qo'shilgan qiymat yaratish jarayonlarini qo'llab-quvvatlash hamda tashqi iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish orqali milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qilishda namoyon bo'ladi. Bu jarayon zamonaviy iqtisodiy boshqaruv mexanizmlari va raqamli texnologiyalar asosida yanada takomillashtirilishini taqozo etadi.

Iqtisodiy mazmun jihatidan, qayta ishlash rejimida tovarlar harakatini boshqarish korxonalarining transaksion xarajatlarni kamaytirish, ishlab chiqarish resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish va xalqaro bozorlarda raqobat ustunligini shakllantirishga xizmat qiladi. Chunki bojxona to'lovlarining shartli ravishda ozod etilishi yoki kechiktirilishi korxonalar aylanma mablag'larining erkinligini ta'minlab, ishlab chiqarish faoliyatining moliyaviy barqarorligini mustahkamlaydi. Natijada kapital aylanish tezligi oshadi, mahsulot tannarxi pasayadi va eksport operatsiyalarining iqtisodiy samaradorligi ortadi.

Bundan tashqari, mazkur rejim korxonalariga xorijiy xomashyo va butlovchi qismlardan foydalangan holda yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish imkonini beradi. Bu esa milliy ishlab chiqaruvchilarning texnologik imkoniyatlarini kengaytirish, mahsulot sifati va assortimentini yaxshilash hamda tashqi bozorlar talablariga moslashish darajasini oshirishga xizmat qiladi. Natijada mamlakatning eksport salohiyati mustahkamlanib, tashqi savdo balansida ijobiy o'zgarishlar kuzatiladi.

Zamonaviy iqtisodiy nazariyalarda tovarlar harakatini boshqarish jarayoni ta'minot zanjirlarini boshqarish (Supply Chain Management) konsepsiyasi bilan uzviy bog'liq holda talqin qilinadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, tovarlarning import qilinishi, qayta ishlanishi va keyinchalik eksport qilinishi bosqichlari yagona logistik tizim sifatida qaraladi. Shu sababli bojxona rasmiylashtiruv, transport xizmatlari, ombor xo'jaligi va ishlab chiqarish jarayonlari o'rtasidagi muvofiqlashtirish darajasi qanchalik yuqori bo'lsa, iqtisodiy natijalar ham shunchalik samarali bo'ladi.

Shu bilan birga, raqamli transformatsiya jarayonlari mazkur rejimning iqtisodiy samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Elektron deklaratsiyalashtirish, avtomatlashtirilgan ma'lumotlar almashinuvi, tovarlarni raqamli identifikatsiya qilish va risklarni boshqarish tizimlari orqali tovarlar harakati ustidan nazoratning

shaffofligi va tezkorligi ta'minlanadi. Bu esa vaqt va moliyaviy xarajatlarni qisqartirish, ma'muriy to'siqlarni bartaraf etish hamda tashqi iqtisodiy faoliyat ishtirokchilari uchun qulay biznes muhitini shakllantirish imkonini beradi.

Demak, qayta ishlash rejimida tovarlar harakatini boshqarishning iqtisodiy mohiyati korxonalarining resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish, xalqaro qiymat zanjirlariga integratsiyalashuvni chuqurlashtirish va milliy iqtisodiyotning tashqi bozorlardagi raqobatbardoshligini kuchaytirish orqali namoyon bo'ladi. Shu nuqtayi nazardan mazkur rejim tashqi iqtisodiy siyosatning muhim iqtisodiy mexanizmlaridan biri sifatida baholanadi.

Zamonaviy iqtisodiy nazariyalarda ushbu jarayon global qo'shilgan qiymat zanjirlari (Global Value Chains – GVC) konsepsiyasi bilan bevosita bog'liq holda talqin qilinadi. Mazkur konsepsiyaga ko'ra, turli mamlakatlarda joylashgan ishlab chiqarish bosqichlarining o'zaro integratsiyasi natijasida yaratiladigan qo'shilgan qiymat xalqaro savdo va investitsiyalar rivojlanishining muhim omiliga aylanadi. Bojxona hududida qayta ishlash rejimi esa milliy iqtisodiyotning ana shu global ishlab chiqarish tizimlariga integratsiyalashuvini ta'minlovchi muhim mexanizmlardan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Ushbu rejim orqali mamlakat korxonalari xalqaro kompaniyalar va transmilliy korporatsiyalar tomonidan shakllantirilgan ishlab chiqarish tarmoqlarida ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa xorijiy investitsiyalar oqimini jalb qilish, zamonaviy texnologiyalar va boshqaruv tajribalarini o'zlashtirish, mehnat unumdorligini oshirish hamda yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi.

Global qiymat zanjirlarida ishtirok etishning muhim sharti sifatida tovarlar harakatini tezkor va samarali boshqarish alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki xalqaro ishlab chiqarish kooperatsiyasi sharoitida xomashyo, butlovchi qismlar va tayyor mahsulotlarning chegaralar orqali harakatidagi har qanday kechikish butun ta'minot zanjirining samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli bojxona rasmiylashtiruv jarayonlarini soddalashtirish, raqamlashtirish va avtomatlashtirish global raqobat muhitida muhim iqtisodiy ustunlik hisoblanadi.

Shu nuqtayi nazardan, bojxona hududida qayta ishlash rejimi doirasida tovarlar harakatini boshqarish faqatgina nazorat funksiyasi bilan cheklanib qolmay, balki milliy iqtisodiyotning xalqaro ishlab chiqarish va savdo tizimlaridagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qiluvchi strategik iqtisodiy vosita sifatida ham namoyon bo'ladi. Uning samarali tashkil etilishi eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni rivojlantirish, tashqi bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytirish va mamlakatning xalqaro mehnat taqsimotidagi ishtirokini chuqurlashtirishga xizmat qiladi.

1-jadval

Qayta ishlash rejimining iqtisodiy ta'siri

Ko'rsatkichlar	Ta'sir yo'nalishi	Natija
Transaksiyon xarajatlar	Kamayadi	Operatsion samaradorlik oshadi
Aylanma mablag'lar	Erkinlashadi	Kapital aylanish tezlashadi
Mahsulot tannarxi	Pasayadi	Eksport raqobatbardoshligi oshadi
Eksport hajmi	Oshadi	Tashqi savdo kengayadi
Investitsiyalar	Jalb qilinadi	Ishlab chiqarish modernizatsiyasi

1-jadvalda qayta ishlash rejimining iqtisodiy ta'siri asosiy ko'rsatkichlar kesimida tahlil qilingan. Unga ko'ra, mazkur rejimning joriy etilishi transaktsion xarajatlarning kamayishiga olib keladi, bu esa o'z navbatida korxonalarining operatsion faoliyat samaradorligini oshiradi. Ya'ni, bojxona va ishlab chiqarish jarayonlaridagi ortiqcha sarf-xarajatlar qisqarib, resurslardan foydalanish optimallasadi.

Bundan tashqari, mazkur rejimning iqtisodiy samarasi faqat tashqi savdo ko'rsatkichlari bilan emas, balki ichki iqtisodiy rivojlanish omillari bilan ham baholanadi. Xususan, qayta ishlash operatsiyalari mahalliy korxonalarining ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanish, yangi ish o'rinlari yaratish, sanoat kooperatsiyasini kengaytirish va eksportbop mahsulotlar ulushini oshirish orqali mamlakat iqtisodiyotining tarkibiy diversifikatsiyasiga hissa qo'shadi. Shu bois, bojxona hududida qayta ishlash rejimida tovarlar harakatini boshqarish milliy iqtisodiyotning tashqi va ichki rivojlanish manfaatlarini uyg'unlashtiruvchi muhim iqtisodiy mexanizm sifatida baholanadi.

Makroiqtisodiy darajada mazkur rejim eksport hajmini oshirish, sanoat tarmoqlarining modernizatsiyasini jadallashtirish, xorijiy investitsiyalarni jalb etish va yangi ish o'rinlarini yaratish orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi. Mikroiqtisodiy darajada esa korxonalarining logistika xarajatlarini optimallashtirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish hamda tashqi bozorlarda raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat

qiladi.

Ayniqsa, eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash nuqtayi nazaridan mazkur rejimning ahamiyati yuqori hisoblanadi. Chunki qayta ishlash uchun olib kirilgan tovarlarga nisbatan bojxona imtiyozlarining qo'llanilishi korxonalarining ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirib, tashqi bozorlarda narx bo'yicha raqobatlashish imkoniyatlarini kengaytiradi. Bu esa eksport tushumlarining ortishi, tashqi savdo balansi yaxshilanishi va mamlakat valyuta zaxiralarining mustahkamlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

2-jadval

Raqamli texnologiyalarning bojxona jarayonlariga ta'siri

Texnologiya	Funksiyasi	Iqtisodiy natija
Elektron deklaratsiya	Hujjatlarni raqamlashtirish	Vaqt tejiladi
Risklarni boshqarish tizimi	Nazoratni optimallashtirish	Xatoliklar kamayadi
Raqamli monitoring	Real vaqt kuzatuv	Shaffoflik oshadi
Avtomatlashtirish	Jarayonlarni tezlashtirish	Ma'muriy xarajatlar kamayadi

2-jadvalda raqamli texnologiyalarning bojxona jarayonlariga ta'siri asosiy yo'nalishlar kesimida yoritilgan. Jadval tahliliga ko'ra, elektron deklaratsiya tizimining joriy etilishi bojxona hujjatlarini raqamlashtirish imkonini yaratib, natijada rasmiylashtirish jarayonlariga sarflanadigan vaqt sezilarli darajada tejiladi. Bu esa tashqi iqtisodiy faoliyat ishtirokchilari uchun operatsion samaradorlikni oshiradi.

Shu bilan birga, qayta ishlash rejimi mahalliy sanoat tarmoqlarining texnologik yangilanishiga ham xizmat qiladi. Xorijiy xomashyo, butlovchi qismlar va texnologiyalarni jalb qilish orqali korxonalar zamonaviy ishlab chiqarish standartlarini o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Natijada mahsulot sifati yaxshilanadi, mehnat unumdorligi ortadi va milliy iqtisodiyotning innovatsion salohiyati mustahkamlanadi.

Tovarlar harakatini samarali boshqarish mazkur iqtisodiy natijalarga erishishning muhim sharti hisoblanadi. Chunki tovarlarning import qilinishi, qayta ishlanishi va qayta eksport qilinishi bilan bog'liq jarayonlarda vaqt, xarajat va resurslardan oqilona foydalanish korxonalarining umumiy samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli bojxona, logistika va ishlab chiqarish jarayonlarining o'zaro muvofiqlashtirilgan holda tashkil etilishi iqtisodiy samaradorlikni ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Zamonaviy raqamli iqtisodiyot sharoitida mazkur jarayonlarning samaradorligi axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish bilan yanada oshmoqda. Elektron bojxona tizimlari, raqamli monitoring platformalari, avtomatlashtirilgan risklarni boshqarish mexanizmlari va ma'lumotlar almashinuvining yagona axborot muhiti tovarlar harakatining shaffofligi, tezkorligi va nazorat darajasini oshirishga xizmat qilmoqda.

Demak, bojxona hududida qayta ishlash rejimida tovarlar harakatini boshqarishning iqtisodiy mohiyati milliy iqtisodiyotning eksport salohiyatini oshirish, investitsiyaviy jozibadorligini kuchaytirish, ishlab chiqarish samaradorligini yuksaltirish va global qiymat zanjirlariga integratsiyalashuvini chuqurlashtirish orqali barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda namoyon bo'ladi. Shu jihatdan mazkur rejim davlatning tashqi iqtisodiy siyosati va sanoatni rivojlantirish strategiyasining muhim iqtisodiy instrumentlaridan biri hisoblanadi.

Bojxona hududida qayta ishlash rejimida tovarlar harakatini boshqarishning iqtisodiy samaradorligi, avvalo, uning institutsional va operatsion mexanizmlarining uyg'unligiga bog'liqdir. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, mazkur rejimdan samarali foydalanish darajasi mamlakatning bojxona ma'muriyatchiligi sifati, raqamli infratuzilma rivojlanishi hamda tashqi iqtisodiy faoliyat ishtirokchilari uchun yaratilgan qulayliklar bilan bevosita bog'liq.

Muhokama jarayonida shuni ta'kidlash lozimki, qayta ishlash rejimi korxonalar uchun muhim iqtisodiy afzalliklarni yaratadi, biroq ushbu afzalliklardan to'liq foydalanish uchun risklarni boshqarish tizimining samaradorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Bojxona hududida qayta ishlash rejimida nazorat tizimining yanada takomillashtirilishi fiskal barqarorlikni mustahkamlash va ma'muriy samaradorlikni oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Nazorat jarayonlarining raqamli vositalar bilan ta'minlanishi davlat manfaatlarini himoya qilish bilan birga, tashqi iqtisodiy faoliyat ishtirokchilari uchun shaffof va ishonchli muhitni shakllantiradi.

3-jadval

Makro va mikro darajadagi ta'sir

Daraja	Asosiy yo'nalishlar	Natijalar
Makroiqtisodiy	Eksport, investitsiya, sanoat	Iqtisodiy o'sish
Mikroiqtisodiy	Xarajatlar, ishlab chiqarish, logistika	Korxonada foydasi oshishi

3-jadvalda qayta ishlash rejimining makro va mikro darajadagi iqtisodiy ta'siri yoritilgan. Jadval tahliliga ko'ra, makroiqtisodiy darajada mazkur rejim eksport hajmining oshishi, investitsiyalar oqimining kengayishi

hamda sanoat tarmoqlarining rivojlanishi orqali umumiy iqtisodiy o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi. Bu holat milliy iqtisodiyotning tashqi bozorlarga integratsiyalashuvini kuchaytirib, uning barqaror rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, amaliy tahlillar shuni ko'rsatadiki, logistika infratuzilmasining rivojlanish darajasi qayta ishlash rejimining samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Transport-logistika infratuzilmasini bosqichma-bosqich modernizatsiya qilish va yetkazib berish zanjirlarini optimallashtirish korxonalarining iqtisodiy foydasini yanada oshirish hamda global qiymat zanjirlarida milliy ishlab chiqaruvchilarning o'rnini mustahkamlash uchun strategik ahamiyat kasb etadi.

Muhim jihatlardan yana biri — raqamlashtirish darajasidir. Elektron deklaratsiya tizimlari, avtomatlashtirilgan bojxona jarayonlari va real vaqt rejimida monitoring qilish imkoniyatlari mavjud bo'lgan sharoitda tovarlar harakati sezilarli darajada tezlashadi, ma'muriy xarajatlar qisqaradi va inson omili bilan bog'liq xatoliklar kamayadi. Bu esa o'z navbatida shaffoflikni oshirib, korrupsiya xavfini kamaytirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, institutsional muhitning barqarorligi ham muhim omil hisoblanadi. Qonunchilik bazasining aniqligi, bojxona tartib-taomillarining soddaligi va iqtisodiy rag'batlarning izchilligi korxonalar tomonidan ushbu rejimdan keng foydalanishiga turtki beradi. Aksincha, murakkab ma'muriy jarayonlar va noaniqliklar investitsion jozibadorlikni pasaytirishi mumkin.

Umuman olganda, muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, bojxona hududida qayta ishlash rejimida tovarlar harakatini boshqarish samaradorligi faqat bojxona nazorati bilan emas, balki logistika, raqamli iqtisodiyot, institutsional islohotlar va biznes muhitining umumiy rivojlanish darajasi bilan belgilanadi. Shu bois, ushbu rejimni takomillashtirish kompleks yondashuvni talab etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bojxona hududida qayta ishlash rejimida tovarlar harakatini boshqarish milliy iqtisodiyotning eksport salohiyatini oshirish, sanoat tarmoqlarini modernizatsiya qilish hamda global qiymat zanjirlariga integratsiyani chuqurlashtirishda muhim iqtisodiy mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu rejim korxonalariga import xomashyo va butlovchi qismlardan foydalangan holda qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish imkonini berib, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, kapital aylanishini tezlashtirish va tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mazkur rejimning samaradorligi bojxona ma'muriyatchiligi sifati, raqamli infratuzilma darajasi, logistika tizimlarining rivojlanganligi hamda institutsional muhitning barqarorligi bilan bevosita bog'liqdir. Ayniqsa, elektron deklaratsiya tizimlari, avtomatlashtirilgan risklarni boshqarish mexanizmlari va real vaqt rejimidagi monitoring vositalari tovarlar harakatining tezkorligi va shaffofligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi.

Amaliy tahlillar shuni ko'rsatadiki, qayta ishlash rejimi doirasida mavjud infratuzilmani rivojlantirish va ma'muriy tartib-taomillarni yanada soddalashtirish orqali ushbu rejimning jozibadorligini oshirish uchun katta salohiyat mavjud. Bu borada amalga oshirilayotgan islohotlar biznes subyektlarining faoliyatini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish va qayta ishlash rejimining samaradorligini oshirish maqsadida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. Bojxona tartib-taomillarini yanada soddalashtirish va raqamlashtirish – elektron hujjatlar aylanishini to'liq joriy etish hamda inson omilini minimallashtirish zarur.
2. Risklarni boshqarish tizimini takomillashtirish – tovarlar harakatini tahlil qilishda sun'iy intellekt va big data texnologiyalaridan foydalanish orqali nazorat samaradorligini oshirish lozim.
3. Logistika infratuzilmasini rivojlantirish – transport yo'laklari, ombor xo'jaligi va multimodal tashuv tizimlarini modernizatsiya qilish orqali yetkazib berish zanjirlaridagi uzilishlarni kamaytirish kerak.
4. Institutsional muhitni mustahkamlash – bojxona qonunchiligini xalqaro standartlarga moslashtirish va biznes uchun barqaror, shaffof sharoit yaratish zarur.
5. Xalqaro hamkorlikni kengaytirish – global qiymat zanjirlarida ishtirokni kuchaytirish maqsadida xorijiy bojxona xizmatlari bilan axborot almashuvini rivojlantirish maqsadga muvofiq.

Umuman olganda, bojxona hududida qayta ishlash rejimida tovarlar harakatini boshqarish tizimini takomillashtirish kompleks yondashuvni talab etadi va bu jarayon milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga, eksport salohiyatining kengayishiga hamda xalqaro raqobatbardoshlikning oshishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 17-dekabrda "Bojxona ma'muriyatchiligi va tashqi savdo tartibotlarini yanada soddalashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-250-son Farmoni. <https://www.lex.uz/ru/docs/-7934915>

2. UNESCAP. Trade Facilitation and Paperless Trade Implementation. Bangkok, 2022.
3. Ivanov, D. Supply Chain Management and Logistics in Global Economy. Springer, 2020.
4. Karimov, O. "Tashqi iqtisodiy faoliyat va bojxona tartibga solish asoslari." – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
5. Islomov, A. "Bojxona tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish masalalari." – Toshkent, 2022.
6. O'zbekiston Respublikasi Bojxona qo'mitasi rasmiy ma'lumotlari va yillik hisobotlari.
7. Krugman, P., Obstfeld, M. International Economics: Theory and Policy. Pearson Education, 2018.

muhandislik

& iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100